

היום נלמד בעזרת ה':

זבחים דף סא

(בעמוד הקודם)

כי סליק רבין: כשעלה רבין מבבל לארץ ישראל, הוא אמר לרב ירמיה את דברי אביו שקודשים קלים אינם נאכלים כשהמזבח נפגם.

אמר בבלאי וכו': אמר על כך רבי ירמיה - הבבליים טפשים, בגלל שהם יושבים בארץ חשוכה הם אומרים דברים חשוכים. כי האם הם לא שמעו את הברייתא הבאה?

בשעת סילוק מסעות: כאשר היו מפרקים את המשכן במדבר כדי להתחיל במסע, הקודשים נפסלין מלאכול את בשרם, כי סילקו את המזבח. אבל עדיין הזבים והמצורעים משתלחים מחוץ ל'מחיצה' כלומר מהשטח שבו אסור להם להכנס. כי לזב אסור להכנס למחנה לוייה, ולמצורע אסור להכנס למחנה ישראל.

[שלוש מחנות היו במדבר. א. 'מחנה ישראל' שבו מתגוררים השבטים. ב. בתוכם 'מחנה לוייה' שבו מתגורר רק שבט לוי. ג. בתוכם מחנה שכניה שבו נמצא אוהל מועד. וכנגדם בארץ ישראל, ירושלים (שבין החומות) היא מחנה ישראל, הר הבית הוא מחנה לוייה, בית המקדש הוא מחנה שכניה].

ותניא אידך: ומאיך יש ברייתא הפוכה, האומרת שבשני מקומות קדשים נאכלים. והיינו אחד כשהמשכן נמצא במקומו, והשני כשנוסעים ממקום למקום.

אלא בהכרח יש ליישב את הסתירה, שהברייתא הראשונה מדברת בקודשי קודשים ואותם אסור לאכול כשהמזבח אינו במקומו. והברייתא השניה מדברת בקודשים קלים שמותר לאכול אותם גם כשהמזבח אינו במקומו.

אם כן, מקשה רבי ירמיה על אביו שאמר קודשים קלים אינם נאכלים כשהמזבח נפגם, כי מכאן מוכח שאפילו כשאין מזבח הם נאכלים!

רבינא מתרץ: בשתי הברייתות מדובר בקודשים קלים, והבריות נחלקו האם קודשים נאכלים כשאינן מזבח. הברייתא הראשונה סוברת כרבי ישמעאל לעיל שלמד בשר בכור מדם בכור, ולכן קודשים קלים אינם נאכלים כשאינן מזבח. ואילו הברייתא השניה סוברת כרבנן החולקים על רבי ישמעאל (במסכת תמורה) וסוברים שאין להקיש בשר בכור לדם בכור, ולכן קודשים קלים נאכלים גם כשאינן מזבח (שטמ"ק).

ואיבעית אימא: בשתי הברייתות מדובר בקודשי קודשים, ואין חולק שהם לא נאכלים כשאינן מזבח. ומה שאמרה הברייתא השניה 'בשני מקומות' הקודשים נאכלים, ביאור הדבר כך. א. 'קודם שיעמידו ליום את המשכן' כלומר כשהמשכן עומד כרגיל לפני שהלויים פירקו את המשכן [למרות שמלשון הגמרא משמע לא כן, רש"י מוכיח שא"א לפרש אחרת]. ב. לאחר שיפרקו הלויים את המשכן והמזבח עדיין עומד במקומו. והחידוש שלמרות שאין קלעים לחצר אין זה נחשב שהבשר יצא ממקומו והוא נפסל ב'יוצא'.

קושיא: ואימא הכי נמי: אולי באמת הוא כן נפסל ב'יוצא'? תירוץ: **אמר קרא "ונסע אהל מועד" אף על פי שנסע אהל מועד הוא:** למרות שהמשכן מפורק והוא נוסע, השטח שבו הוא נמצא נחשב ל'אהל מועד' ויש בו קדושה. ולכן מותר לאכול שם קודשי קודשים כי המקום נחשב ל'אהל מועד' (אמנם כאמור מותר לאכול דוקא כשהמזבח עדיין לא סולק ממקומו).

*

אמר רב הונא אמר רב מזבח של שילה: כשנכנסו ישראל לארץ העמידו את המשכן בגלגל, לאחר מכן העבירו אותו לשילה, לאחר מכן לנוב ולגבעון, ולאחר מכן לבית המקדש בירושלים. המזבח בגלגל היה של נחושת, אבל המזבח בשילה היה של אבנים. וכן כשעבר משם והלאה הוא היה מזבח של אבנים.

דתניא ר"א בן יעקב אומר וכו': מדוע נאמר שלוש פעמים בתורה שהמזבח צריך להיות עשוי מ"אבנים"? ללמד על שלושת התקופות הנ"ל (לאחר הגלגל), שבהם היה המזבח בשילה, נוב וגבעון, ובית המקדש. שהמזבח היה עשוי מאבנים.

מתיב רב אחא בר אמי: האש שירדה מן השמים בימי משה על מזבח הנחושת, לא הסתלקה מעל מזבח הנחושת. עד ימי שלמה שאז הוא בנה מזבח חדש מאבנים, האש הסתלקה מהמזבח הישן ועברה למזבח החדש. והאש שירדה בימי שלמה לא הסתלקה, עד שבא מנשה ושבר את המזבח ובכך סילק את האש.

ואם איתא, מעיקרא הוא דאיסתלק ליה: מוכח שמזבח הנחושת נשאר עד תקופת בית המקדש ולא היה מזבח מאבנים עד אז. כי אם נכונים דברי רב הונא שהיה מזבח מאבנים, האש היתה אמורה להסתלק כבר בשילה.

תירוץ: הוא דאמר כרבי נתן וכו': רב הונא סובר כרבי נתן שחולק על הברייתא הנ"ל האומרת שבשילה היה מזבח נחושת, ולשיטתו בשילה היה מזבח של אבנים. כי היה שם מזבח מנחושת חלול מלא באבנים.

תירוץ נוסף: ר"נ בר יצחק אמר: באמת בנו מזבח מאבנים בשילה, והאש עברה ממזבח הנחושת אליו. אמנם שני המזבחות עמדו זה לצד זה (עד תקופת בית המקדש). וכוונת הברייתא שהאש לא 'הסתלקה' ממזבח הנחושת כלומר שהיא לא התבטלה לגמרי. והגמרא מבארת -

מאי היא? רבנן אמרי - שביבא הוה משדרא: כשהיו מקטירים קרבנות על המזבח החדש היו יוצאים זיקוקים ולהבות ממזבח הנחושת. **רב פפא אמר - אושפיזא הוה נקט וזימנין הכא וזימנין הכא:** האש היתה נמצאת פעם במזבח הזה ופעם במזבח הזה (כמו אורח שמתאכסן כל פעם במקום אחר).

*

תנן התם - וכשעלו בני הגולה: המזבח בבית ראשון היה 28 על 28 אמה, וכשעלו בני הגולה ובנו את המזבח בבית שני הם הגדילו אותו ל-32 על 32 אמה. דהיינו הם הוסיפו שטח של 4 אמות בצד דרום ו-4 אמות בצד מערב. השטח הנוסף הוא בצורה של זווית, הנראית כאות 'גמא' היוונית שהיא דומה לאות 'ך' שלנו.

מאי טעמא? אמר רב יוסף משום דלא ספק: הסיבה שהגדילו את המזבח, כי לא היה מספיק מקום להקרבת קרבנות. במזבח הראשון היתה המערכה בגודל 20 על 20 אמה, ובמזבח השני היתה המערכה 24 על 24 אמה (כי מורידים מהשטח הכולל של המזבח את היסוד, הסובב, הקרנות, ומקום הילוך הכהנים).

אמר ליה אביי: אם בבית המקדש הראשון שהיה מספר בני ישראל עצום, הספיקה המערכה. וכי בבית שני שהיה מספרם מועט היא לא הספיקה?

אמר ליה: בבית ראשון האש שירדה מן השמים ושכנה על המזבח, היתה מסייעת לשריפת הקרבנות במהירות. אבל בבית שני האש לא היתה מסייעת, ולכן השריפה לקחה זמן רב יותר ומשום כך הוצרכו למערכה גדולה יותר.

כי אתא רבין וכו' - שיתין הוסיפו: הסיבה שהגדילו את המזבח, כדי להכניס לתוכו את 'השיתין'. בבית ראשון היה נקב ברצפת העזרה היורד אל 'השיתין' - חלל תחת המזבח שהיה יורד עד לתהום. והנסכים שהתנסכו על המזבח, היו יורדים לרצפה ומשם נשפכים לנקב. בבית שני הגדילו את השטח כדי שהנקב של השיתין יהיה בתוך המזבח, ועשו נקבים בראש המזבח היורדים עד לשיתין, והנסכים היו יורדים מראש המזבח ישר לשיתין.

מעיקרא סבור: בבית ראשון הם סברו שהמזבח צריך להיות אטום כי כתוב "מזבח אדמה" שהוא אטום באדמה. אך בבית שני הם הגיעו למסקנה ששתיית הנסכים דינה כאכילת הקרבנות, כמו שהאכילה נעשית על המזבח גם השתיה צריכה להיות על המזבח, ולכן עשו נקבים מהמזבח לשיתין. ופירוש הפסוק "מזבח אדמה" שהמזבח מחובר באדמה, והיינו שלא יבנו את המזבח על גבי 'כיפים' = קשתות שיש חלל תחתיהן, ולא על גבי 'מחילות' הנמצאות מתחת לאדמה. כי המזבח צריך להיות מחובר באדמה בלי חלל מתחת. (אבל הבור של השיתין אינו נחשב ל'מחילה' כי הוא צורך המזבח. תוסי').